

ВСТУП

Масові поховання або захоронення виявляють на місцях соціальних або природних катастроф (повені, виверження вулканів, епідемії, полі битв, навали). Є декілька джерел до вивчення подій, пов'язаних з такими похованнями. Писемні джерела (літописи або спогади очевидців) можуть бути дещо суб'єктивними й можуть залежати від політичної ситуації або емоційного стану автора. Більш об'єктивними є археологічні джерела, проте їх інтерпретація залежить від наявності і доступності аналогій та різноманіття виявлених артефактів. З іншого боку, антропологічні джерела мають сенс лише в археологічному та історичному контексті.

Найбільшу цінність та об'єктивність для історичних реконструкцій минулих подій дають комплексні дослідження, які використовують методи граничних наук (історії, археології, біоархеології, біохімії, генетики тощо).

Три статті, запропоновані у рубриці «Незвичайні знахідки» вводять до наукового обігу унікальний матеріал. Автори розглядають незвичайне поховання з трьох точок зору — археології, краніології та палеопатології.

Археологічне датування підтверджено радіокарбонним. Чотири остеологічні зразки з різних горизонтів могили, були досліджені у лабораторії маспектрометрії центру фізичних наук та технологій Вільнюського Університету і повністю відповідають археологічному датуванню.

Інформація щодо подій, які відбувались на острові Березань за княжої доби, досить обмежена. Відомо, що острів Березань знаходиться на маршрутах каботажного плавання вздовж північного побережжя Чорного моря від нижнього Дніпра до гирла Дністра, а надалі до Дунаю. Вважається, що через острів міг пролягати шлях з «варяг у греки». На сучасному острові Березань виявляють археологічні свідчення перебування варягів, візантійську кераміку та артефакти, які можна пов'язати з існуванням тут давньоруського поселення.

Виявлення незвичайного поховального об'єкту та його комплексне дослідження дає можливість прояснити деякі питання середньовічної історії острова, однак ще більше питань ставить.

У першій з трьох статей подається інформація стосовно археологічного контексту поховання і датування, що базуються на археологічному матеріалі. Дослідниками робиться спроба інтерпретації історичних подій, які привели до появи даного об'єкту.

У другій статті міститься краніологічна характеристика людей, які поховані в спільній могилі, проводиться порівняльний міжгруповий аналіз з хронологічно близькими групами. Особлива увага приділяється порівнянню з популяціями, присутність вихідців з яких фіксується на Березані археологічно або прогнозується на підставі писемних джерел.

Третя стаття блоку містить біологічні характеристики групи людей, які були покладені до виявленої могили: статеві-віковий склад, патології та травми, які можуть дати інформацію про долю та причини смерті людей.

Висновки археологів та антропологів, які працюють за різними методиками, як і очікувалось, переважно підтвердили одне одного, однак у деяких моментах інтерпретації відрізняються. Питання, які виникли в процесі дослідження вимагають застосування подальших методів. Зокрема, плануються ізотопні, генетичні аналізи, а також розширення остеологічних та тафономічних даних.

Редакція висловлює надію, що публікація даних матеріалів викличе зацікавленість археологів та істориків до Березані доби середньовіччя, яку вони не надто бали увагою, хоч ця напролюд цікава пам'ятка заслуговує кращої наукової долі.

Крім того, комплексне дослідження матеріалів середньовічного поховання 82 з Березані є позитивним прецедентом для вивчення нетипових поховальних пам'яток.